

## innhold

### Edelt vern

31 nye områder med edelløvskog er vernet i Møre og Romsdal. Norge har noen av verdens nordligste forekomster av slik skog.

Side 3

### Kull og grønne skoger

Pass på hvor grillkullet ditt kommer fra! Jernbanesviller, dyrekadaver og regnskogstømmer gir, hver på sin måte, grillingen en uønsket bismak.

Side 4

### Krangler ikke om GMO lenger

Verdensbanken, Greenpeace og agro-giganten Syngenta diskuterer verdens matvaresituasjon uten å slåss om genmodifiserte organismer.

Side 6

### Én av hundre stoler på politikere

Hvorfor stoler bare én prosent av befolkningen på politikere i rovdyrspørsmål, mens flesteparten av oss stoler fullt og helt på forskerne?

Side 9

### Hydrogen - genialt?

Stasjonært hydrogen – det er bare å lære seg begrepet. Samferdselsstatsråd Torild Skogsholm har opprettet et nasjonalt hydrogenutvalg og nå skal Norge bli store på hydrogenproduksjon.

Side 10

## Miljøvernere vil presse Pentagon



Bombekratre i Vietnam, fotografert flere tiår etter krigen. Uavhenglige organisasjoner samles nå for å lage en internasjonal strategi mot militære miljø-ødeleggelser. (Foto: Okinawa miljønettverk)

Verdens militærvesen - enten det er Det norske forsvaret på Hjerkinns eller US Army i Stillehavet – er kanskje blant verdens verste naturødeleggere. Miljøbevegelsen har problemer med å ta opp kampen mot de grønnkledde, og ber nå om norsk hjelp til å sette amerikanske militærbaser på miljø-kartet.

Side 7



## leder

Dresin-  
minister  
Skogsholm

Tog er ren og trygg transport. Derfor har vi togsinner på kryss og tvers av store deler av landet vårt. Og vi har stoppesteder tett i tett langs skinnegangen. Stoppesteder som stadig oftere blir nedgradert til litt kuriøse byggverk som ligger klistret inntil traseen der fjernetoget tordner forbi. Noen ganger i døgnnet. Men også fjernetoget benytter seg av skinnenettet stadig sjeldnere.

Hvis tog er framtidens reneste transporttilbud, hvem skal så ta ansvar for at du og jeg kan få muligheten til å benytte oss av dette transportmiddelet? Det viser seg etter sommerens hete togdebatter at det sannsynligvis forventes at forbrukerne til syvende og sist skal redde toget. Konkurransen skal være løsningen, og regjeringspartiene - med statsråd Skogsholm i spissen - er helt klare på at "å åpne for andre enn NSB på norske skinner er nødvendig for å sette ny giv i jernbanen." Javel. NSB skal ikke privatiseres. De skal bare få private konkurrenter. Men selv om vi har fått konkurranse på mange områder i dette landet de siste årene, gjenstår det å konkludere med at konkurranseutsetting i et bittelite norsk marked bedrer tilbudet og senker prisnivået.

For mange av oss handler dette likevel aller først om å finne et tog å redde. Et tog som stanser på en stasjon nær oss. Og når vi endelig finner et tog som skal dit vi selv har tenkt oss, så må vi finpolere de grønne holdningene våre. For hvordan skal vi ellers kunne se meningen i å kjøpe transporttjenester som er både utilgjengelige og dyre?

Mens vi venter på at det skal komme et tog vi kan være med på å redde, kan vi kanskje like gjerne benytte oss av Valdresbanens nyeste tilbud på skinner. Banen kan melde om at dresinsyklingen er godt i gang. For bare 120 kroner kan du leie en dresin i to timer. Og du behøver ikke være redd for at det skal komme et tog.

## Turisme erstatter primærnæringer

Canada og Vancouver skal arrangere olympiske vinterleker i 2010. Og et planlagt skianlegg skaper nå konflikter omkring Mount Currie.

Mount Currie er fra før et uberoørt naturområde der bjørn, hjort og fjellgeit lever. 11 ulike grupper av urfolk i området bruker Mount Currie som jaktområde og sanker bær og medisiner omkring fjellet.

— Noen går i kirken, vi går i fjellene, sier Rosalin Sam i indianersamfunnet Lil'wat Nation.

— Om nødvendig stiller jeg

meg foran anleggsmaskinene, jeg må beskytte landet vårt.

Ifølge avisa Information er urfolk ikke bare bekymret for selve OL-arrangementet. Omleggingen av økonomien i provinsen British Columbia er mer bekymringsfull, mener mange. Næringer som fiske og skogbruk er i krise, og provinsen ser nå for seg de olympiske lekene som en

gedigen reklamekampanje for provinsens muligheter for vinterturisme. Planlagt, massiv utbygging av vintersportsteder vil ramme uberørte områder som den indianske befolkningen har gjort krav på, og grupper av unge indianere har allerede gjennomført flere protestaksjoner og veiblokader.

## Mindre svovel

Mindre aktivitet i industrien har ført til en nedgang i svovelutslippene på ni prosent fra 2001 til 2002.

Gøteborg-protokollen forplikter Norge til å redusere svovelutslippene med 58 prosent fra 1990-nivået innen 2010. Med en reduksjon på om lag 2000 tonn i 2002, kan Norge nå sine mål for SO<sub>2</sub>-utslipp allerede i år hvis reduk-

sjonen fortsetter. Det er ikke miljøtiltak som har minsket utslippene. Nedgangen skyldes mindre aktivitet i industrien. Hvis produksjonen stiger igjen, kan utslippene også stige, ifølge Statistisk sentralbyrå.

## Grønnere hage

24. august kan du besøke økologiske hageeiere og få tips om plantevalg, kompostering og gjødsling.

Arrangementet Åpen økologisk hage gir deg muligheten til å spasere rett inn i om lag 80 økologiske hager over hele landet. OIKOS - medlemsorganisasjonen for økologisk landbruk og hagebruk - står bak arrangementet, og hagene som deltar har ulike størrelser og ambisjonsnivå. Men OIKOS under-

streker at fellesnevneren er størst mulig samspill med naturens kretsløp - uten kunst-gjødsel og sprøytemidler.

Følg med i lokalpressen hvis du vil besøke en økologisk hage 24. august! Eller gå til websiden [www.oikos.no](http://www.oikos.no)

Vil du hjelpe  
Operasjon  
Dagsverk?

I samarbeid med Utviklingsfondet skal Operasjon Dagsverk 2003 i perioden 13. til 23. oktober samle inn penger til yrkesopplæring for krigsrammet ungdom i Sri Lanka. Mange mål er satt for prosjektet i Sri Lanka, og ifølge Operasjon Dagsverk skal årets kampanje blant annet bidra til yrkesfattet utdanning innen miljø og økologisk landbruk, aktiviteter for fred, forsoning og forståelse mellom tidligere fiender og det skal opprettes grupper av miljøspeidere som verner om naturen, miljøet og det biologiske mangfoldet.

Utviklingsfondet trenger hjelp til å informere om årets Operasjon Dagsverk-kampanje. 40 foredragsholdere skal reise rundt på norske skoler i kampanjeuka. Vil du være med på dette, kan du kontakte Operasjon Dagsverk på telefon 22 04 47 34, eller sende mail til [kristine@u-fondet.no](mailto:kristine@u-fondet.no)



Edelløvsogn er rike biologiske områder som kjennetegnes ved varmekjære treslag. Nylig ble verdens nordligste forekomst av edelløvsogn, i Møre og Romsdal, vernet.

## Viktig vern i vest

Noen av verdens nordligste forekomster av såkalt edelløvsogn er vernet i Møre og Romsdal.

JENS P. TOLDNÆS  
Natur & miljø Bulletin

Til glede for dyr, fugler og naturvenner, ble verneplanen for edelløvsogn i Møre og Romsdal nylig vedtatt.

I praksis vil dette si at 31 nye naturreservater har fått et strengt juridisk vern. Områdene har et samlet areal på 31 kvadratkilometer, og befinner seg i 22 forskjellige kommuner i fylket.

Edelløvsognen kjennetegnes, i motsetning til for eksempel mye av barskogen, ved et rikt arts mangfold - og er levested for mange både sjeldne og truede arter. Viktige treslag i edelløvsogn er lind, alm, hassel, spisslønn, eik, bok, ask og svartor.

De norske forekomstene av edelløvsogn er blant de nordligste i verden, og Norge har derfor et spesielt ansvar for å ta vare

på denne skogen. Verneplanen for edelløvsogn i Møre og Romsdal er én av i alt 15 fylkesvise verneplaner for slik skog i Norge.

## ÉN PROSENT

Edelløvsogn utgjør bare om lag én prosent av kubikkmassen av de naturlige treslagene her i landet. Det skyldes blant annet at det er en kresen skogstype som stiller høye krav til temperaturen

i veksttiden, og den finnes derfor bare på spesielle voksesteder, gjerne i sørvendte lier med mye sol.

— Målet med verneplanen er å sikre et representativt utvalg av de typene av edelløvsogn som er verneverdige både i regional og i nasjonal sammenheng, sier miljøvernminister Børge Brende.

## FRA HAV TIL HØYFJELL

Edelløvsognstypene i Møre og

Romsdal strekker seg fra havet og opp til snau fjellet, og er biologisk sett, svært varierte. Vernet er ment å skulle bevare denne variasjonen for ettertiden.

Flere mindre områder foreslås også vernet på grunn av sjeldne skogtyper i regionen. Blant annet finnes det områder med bestand av eik, ask og svartor som har stor plantegeografisk interesse.

Hender, som var tilstede på trebåtfestivalen, greide likevel ikke å overtale Foss til å foreslå forbud mot truede tropiske tresorter i båter, ifølge Agderposten.

notiser



# Ikke grill på truet skog!

Vil du være sikker på at innspurten på grillsesongen ikke får negativt utfall for verdens skoger, bør du starte med å velge FSC-merket grillkull.

JORUNN GRAN  
Natur & miljø Bulletin

Merkeordningen Forest Stewardship Council (FSC) skal gi en uavhengig garanti for at varen du kjøper er produsert på en miljømessig og sosialt ansvarlig måte. Kampanjer som blant annet har vært rettet mot hagemøbelleverandørene, har vært med på å åpne forbrukernes øyne for FSC-merket. Nå bør du se etter det samme merket på grillkullet også.

## — IKKE ENGANGSGRILLER

En undersøkelse som Svenska Naturskyddsforeningen har gjort i samarbeid med forbrukermagasinet Råd & Rön, konkluderer med at grillfesten kan ha svært varierende miljøpåvirkning.

— Miljøbevisste forbrukere bør ikke kjøpe engangsgriller, men velge kull eller briketter som er FSC-merket, sier leder Mikael Karlsson i Naturskyddsforeningen.

## SJEKK OPPRINNELSEN!

Tidligere alarm om grillkull fra rivningsstrevverk, jernbanesviller



Noen typer grillkull er mer miljøvennlig enn andre. Helst bør kullet være FSC-merket, mener Svenska Naturskyddsforeningen. Men denne FSC-merkede engangsgrillen bør du likevel holde deg for god til å kjøpe. (Foto: Kristian Jahre/N&M Bulletin)

og dyrekadaver var utgangspunktet for årets svenske undersøkelse, og ti ulike typer grillkull og briketter er undersøkt. Undersøkelsen omfattet blant annet påvirkning på biologisk

mangfold, utslipp til luft og innhold av tungmetaller.

Skal du på Harry-tur før neste grillfest, bør du ifølge den svenske miljøvurderingen kjøpe FSC-merkede OK Briketter. Tett

på følger Grilla med Glød (FSC-merket) og Skogens grillkol/briketter.

Engangsgriller fra Rusta og Biltema kommer dårligst ut i testen.

## Arkitekter vet lite om varmeløsninger

Arkitekter kan lite om ulike varmeløsninger, og overlater ofte ansvaret til byggherrene. Varmeinfo tilbyr nå norske arkitekter opplæring om varmeløsninger.

Nå vil Varmeinfo - opplysningskontoret for fleksibel romoppvarming - fortelle arkitekter om alternativer til oppvarming av boliger. En undersøkelse gjennomført på oppdrag av Varmeinfo,

viser at arkitektene som deltok i undersøkelsen kunne lite om ulike varmeløsninger, og at de derfor ofte ville overlate beslutninger om slike løsninger til andre.

Varmeinfo konkluderer med at

arkitektene trenger en samlet oversikt over tilgjengelige varmeløsninger, og har tatt initiativ til en informasjonsperm som nå tilbys norske arkitekter.

# Vedtak: fornybar energi Praksis: kjernekraft

Svenske politikere sier at kjernekraften skal bort. Men i praksis er avviklingen av den svenske kjernekraften avlyst. Og i verste fall vil kull og gass erstatte kjernekraft.

INGVILD BJERKE HOYGAARD  
Natur & miljø Bulletin

— Nei, vi kommer ikke til å kunne erstatte energien fra kjernekraften med fornybar energi. Ikke på langt nær, sier saksbehandler Bengt Blad hos den svenske Energimyndigheten - organet som har fått ansvaret for å omstille det svenske energisystemet.

I det svenske energipolitiske programmet fra 1997 heter det at landets energisystem skal bli økologisk og økonomisk bærekraftig. Det skal, i følge energiprogrammet, satses stort på utvikling av fornybare energikilder. Det nye energisystemet er et ledd i Sveriges streben etter å bli et foregangsland når det gjelder

å skape en økologisk holdbar utvikling. Ifølge næringsministerens uttalelse i mars i år, skal kjernekraften erstattes med energi fra fornybare kilder.

## 11 AV 12 I DRIFT

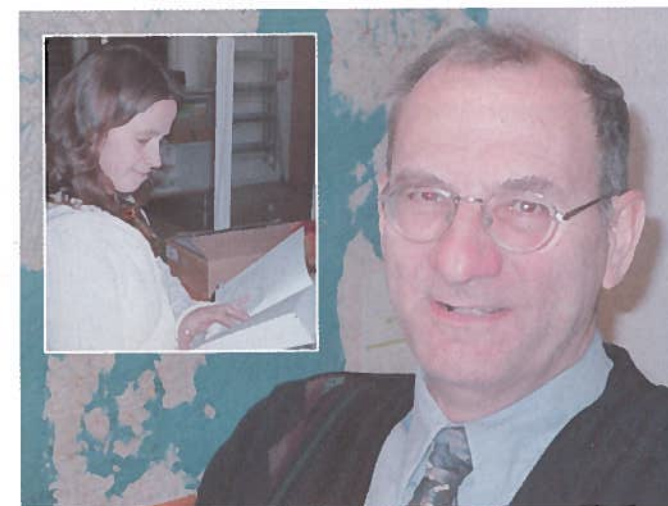
Sverige sa nei til kjernekraft ved en folkeavstemning i 1980. Den gang fantes det bare seks utbygde kjernereaktorer i Sverige. Seks nye reaktorer skulle bygges ut, og deretter skulle avviklingen begynne - og den skulle være sluttført i 2010. Årstallet har vært forskjøvet flere ganger, og i dag er avviklingen utsatt på ubestemt tid. Elleve av de tolv reaktorene fortsatt i drift.

— For meg virker det litt paradoksalt å bygge ut for så å avvikle, sier informasjonsmedarbeider Roger Bergmann på kjernekraftverket Oskarshamn. — Vedtaket åpnet for at politikerne kunne ombestemme seg. Det er typisk svensk å gå for det midt i mellom.

## LÅST SITUASJON

Kjernereaktorene står i dag for en knapp halvpart av den svenske energiproduksjonen. To tredeler av energien reaktorene faktisk produserer, går tapt med kjølevannet. Vannet kunne vært brukt til å varme opp hus i nærheten, men myndighetene har forbudt det. Husstandene skal ikke gjøres avhengige av kjernekraftverkene.

— Dette illustrerer den låste politiske situasjonen i kjernekraftspørsmålet, sier Roger Bergmann.



Saksbehandler Bengt Blad (store bildet) hos den svenske Energimyndigheten tror ikke svenskene klarer å erstatte energien fra kjernekraften med fornybar energi. - Fullt mulig, sier Eva Lindberg (innfelt) i den svenske Naturskyddsforeningen.

— Regjeringen sier vi skal avvikle kjernekraften, men gjør ikke noe med det. Vi som jobber her har sluttet å bekymre oss for arbeidsplassene våre. Selv om vi har satset mye på utvikling av fornybare energikilder, har vi fått få resultater. Ingen vil ha vindmøller nær husene sine. Ingen vil bygge ut de få vassdragene vi har igjen. Noen foreslår biobrensel til oppvarming. Det er riktig at vi har mye skog vi kan få brensel fra i Sverige, men hva hjelper det når ingen vil jobbe i skogsindustrien? Kjernekraften, derimot, har vi et godt utbygd system for.

## — FULLT MULIG

Kull og gass kan bli løsningen hvis svenskene skal avvikle all kjernekraft, men selv om Eva Lindberg i den svenske Naturskyddsforeningen ser pessimis-

tisk på avviklingen av kjernekraften, mener hun at Sverige kan nå målene sine om utslippsreduksjoner også uten kjernekraft.

— Det må finnes en politisk vilje for at forandringer kan skje. Så langt har den vært fraværende. Men selvsagt kan vi overholde både Kyotoprotokollen og de selvpålagte CO<sub>2</sub>-reduksjonene selv om vi legger ned kjernekraften. Sverige har et stort potensial for energiøkonomisering. Vi bør også gå over til biobrenselvarme framfor elektrisk oppvarming i husene. Og for å erstatte resten av energien, kan vi bruke vindmøller på offshore-plattformer. Det er mindre sjenerende enn vindmøller på land. Vi trenger ikke kjernekraften, den er ikke framtidens energikilde.





# GMO-krangling forbudt

Når bønder, vitenskapsfolk og pengefolk fra hele verden går sammen om å finne god landbruksteknologi, er det forbudt å lage bråk om tre bokstaver: **G M O**

JORUNN GRAN  
Natur & miljø Bulletin

Mer enn 35 milliarder dollar brukes årlig på landbruksforskning. Nå ønsker Verdensbanken sammen med eksperter fra flere land å undersøke hvordan landbruksteknologi og genmodifisering kan styres bedre i retning av å takle behovet for mat de neste 50 årene. Målet er å peke ut noen av de største barrierene som bønder møter på i form av blant annet skadedyrangrep og dyre- og plantesykdommer - og samtidig kartlegge hvordan bioteknologi kan bidra til å bekjempe sult og fattigdom.

Debatten omkring genmodifiserte avlinger skal ikke få lov

Fordeler og ulemper ved genmodifisering er ikke tema når verdens landbruk skal forbedres. Derimot diskuteres temaer som motstandskraft mot tørke, framdyrking av planter og motstandsdyktig ris.

til å overskygge undersøkelsen.

– Vi har vært veldig disiplinerte forhold til ikke å krangle om fordeler og ulemper ved genmodifisering, sa forsknings-sjef Bob Watson i Verdensbanken til Reuters nyhetsbyrå etter et planleggingsmøte i Ungarn nylig.

## IMPONERENDE SAMARBEID

Om lag 800 millioner mennesker er kronisk underernærte, og



undersøkelsen skal gjennomføres innen 2006. Representanter for myndigheter, landbruk, utviklingsarbeid, pressgrupper

og uavhengige organisasjoner var tilstede under planleggingsmøtet i Ungarn.

– Det er imponerende å se Greenpeace, Verdensbanken og et selskap som Syngenta sitte sammen og bli enige, sier Michael Stopford i Syngenta – verdens største agribusiness-selskap.

– Temaer som motstandskraft mot tørke, framdyrking av planter og motstandsdyktig ris kan vi fint diskutere uten å komme inn på genmodifisering.

millioner dollar. Bioteknologisk modifisert mais, soya, bomull og raps er blant de Monsanto-produktene som øker i salg. Men fortsatt utjevner ikke inntektene fra genmodifiserte frø Monsanto's inntektsnedgang i forbindelse med industrigigantens salg av sprøytemidler.

## GMO-inntektene øker

Monsanto - storprodusenten av blant annet teknologisk framdyrkede frø og dertil egnet ugressmiddel - melder om at de siste kvartal har doblet inntektene takket være spesialdesignede frø. Monsanto har vridd

produksjonen fra kjemikalier og i retning av frø, og det har vist seg å være en lønnsom operasjon: 295 millioner dollar var netto inntekt av frøproduksjonen siste kvartal; om lag en dobling av forrige kvartals 147

## OVER 1000 MILITÆRBASER FORSØPLER NATUREN

# Miljøvernere kjemper mot militære ødeleggelser

(JAPAN:) Militærbaser over hele verden etterlater seg giftig avfall og skaper ørkenlandskap. Likevel kvier vestlig miljøbevegelse seg for å arbeide internasjonalt mot militære miljøødeleggelser.

PER-ERIK SCHULZE  
Natur & miljø Bulletin

JAPAN: Det er ikke bare i Hedmark det er hete sammenstøt mellom miljøvernere og det militære for tiden. Under et dystert bakteppe av USAs krig mot Irak huset Japan i april den "første internasjonale workshop om militære aktiviteter og miljø". Forskere, miljøvernere og jurister fra Bangladesh, Japan, Korea, USA, Vietnam og Filippinene var tilstede på det fire dager lange møtet på Okinawa Universitet.

– Målet var at uavhengige organisasjoner skulle lage en internasjonal strategi mot militære miljøødeleggelser, sier japanske Kaori Sunagawa som var koordinator for konferansen.

## USA – VERSTING IGJEN

Ikke overraskende var hovedfokus på amerikanske styrker og på miljøødeleggelser i Asia. Rapporten fra konferansen viser at USA har flere hundre militærbaser i Stillehavet og i Asia – og omkring 1000 baser spredt over hele verden. Både på baser og i krigsområder har amerikanske styrker etterlatt seg hauger av giftig avfall og enorme områder med ødelagt natur. Hovedbudskapet fra deltakerne på Okinawa-konferansen var så enkelt som at forurensere skal betale, og at befolkningen må gis medbestemmelsesrett.



Uavhengige organisasjoner samles nå for å lage en internasjonal strategi mot militære miljøødeleggelser. Her fra en demonstrasjon på Filippinene. (Foto: Okinawa miljønettverk)

## NY BEVEGELSE

Et moderne internasjonalt miljønettverk mot militære miljøødeleggelser har ifølge Sunagawa vokst gradvis fra 1996. Nettverket var tilstede på verdenskonferansen for bærekraftig utvikling i Johannesburg nylig, og har vunnet flere store seire:

- FNs miljøprogram (UNEP) har inkludert en rekke miljøkrav til militære aktiviteter i sine programmer og lovforslag.
- USA trakk seg i vår ut av et bombetreningsfelt i Puerto Rico etter at lokalbefolkning og besøkende demonstranter på jevnlig basis klippet seg gjennom gjerdene.

- På Filippinene blir USA kanskje nødt til å punge ut erstatning etter et nytt søksmål fra giftofre.

- I Japan og Korea har det vært gigantdemonstrasjoner med krav om at USA lukker sine baser og øvingsfelt, og det planlegges også her miljøsoksmål.



Kaori Sunagawa var koordinator for en konferanse ved Okinawa Universitet som diskuterte en internasjonal strategi mot militære miljøødeleggelser. (Foto: Per-Erik Schulze)

## PENTAGON PRESSES AV MILJØVERNERE

USAs Forsvarsdepartement Pentagon har begynt å føle presset fra miljøbevegelsen. I februar i år ble det avslørt at de forbereder sitt mottrekk et forslag om at militære aktiviteter gis immunitet mot gjeldende miljølover, for eksempel lover om biodiversitet og beskyttelse av sjeldne fugler og marine pattedyr. Hvis dette forslaget får gjennomslag i USA, vil det kunne lage en farlig presedens også for NATO og resten av verden.

## – HJELP OSS, NORGE

Sunagawa er skuffet over vestlig miljøbevegelse, som hun opplever kvier seg for å arbeide internasjonalt mot militære miljøødeleggelser. I Asia er miljøspørsmål, fredsarbeid og men-

neskerettigheter tett sammenvevet.

– At det er lav miljøbevissthet i Asia, er bare tull, sier Sunagawa.

Som en forklaring på mindre synlig engasjement, peker hun på det faktum at befolkning og miljø oftere er utsatt for makt- og overgrep i Asia enn i Europa. Sunagawa mener vestlige myndigheter bør bli mer bevisste på dette.

– Ved statsbesøk i Japan og Asia bør det legges vekt på å treffe uavhengige grupper, ikke bare sentralmyndigheter. Og USA trenger tydelig melding fra Norge og andre samarbeidspartnere om hvilke standarder for miljø og folkelig medbestemmelse som skal gjelde for militære aktiviteter på annet lands jord.

Vi kjøper mer, bruker mer – og kaster mer.

# KJP MINDRE!

Trenger du alt du har tenkt å kjøpe?  
Kan du ikke låne eller leie?  
Kjøp mindre.

Stavanger kommune, fagavdeling renovasjon

 **postkom**  
Norsk Post- og Kommunikasjonsforbund



# Ber om avklaring av overvåking

Flertallet på Stortinget mener det er greit at Politiets sikkerhetstjeneste samlet inn informasjon om alle som de visste skulle komme til Oslo for å demonstrere mot Verdensbanken i fjor høst. Attac Norge ser annerledes på saken.

I et åpent brev til stortingsgruppene i Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti ber Attac Norge partiene om å avklare hva de kan akseptere av politisk overvåking.

I brevet viser leder Steinar Alsos og nestleder Vegard Hole til at overvåking av fredelige demonstranter bidrar til å kriminalisere lovlig politisk aktivitet, og at overvåkingen fører til redusert ytringsfrihet. Attac-ledelsen finner det positivt at Politiets sikkerhetstjeneste i ettertid tok selvkritikk for at de ba om unødvendig detaljert informasjon om ikke-voldelige demonstranter, men Alsos og Hole mener det er en skremmende utvikling at flertallet på Stortinget har uttalt at de var godt

fornøyd med Politiets sikkerhetstjeneste sin innsats for demonstrasjonen mot Verdensbanken. "Dette er en skremmende

de utvikling. (...) Hvis stortingsflertallet mener det er helt greit å registrere lovlig politisk aktivitet, hvor går da grensene for

hva som ikke kan aksepteres av politisk overvåking?" skriver Attac Norge i brevet til Høyre, Frp og KrF.

## Miljøbru på Flisa

Verdens lengste fornybare bru er nå en realitet i Hedmark.

5. juni ble 197 meter trebru - fordelt på tre spenn - åpnet på Flisa.

Trebrua er et forbilledlig byggverk, og landbruksstatsråd Sponheim viste ved åpningen til at trevirke er en fornybar ressurs som ikke tilfører atmosfæren nytt CO<sub>2</sub>. Selv om CO<sub>2</sub> frigjøres når skog råtner, bindes gasset på

nytt i voksende skog i et evig kretsløp.

— Ved å ta i bruk trekonstruksjoner i byggsektoren der det er mulig, kan vi redusere energiforbruket med inntil 40 prosent, og CO<sub>2</sub>-utslippet ved produksjon av treprodukter er bare en fjerdedel av utslippet ved produksjon av for eksempel

betong, sa Sponheim i sin tale.

Flisa-brua er et eksempel på at trevirke kan brukes der vi ellers ville brukt stål eller betong.

— Fem etasjers boligblokker i tre har vært bygget, og i Sverige planlegges nå ei blokk på åtte etasjer, sa Sponheim. Han framhevet også terminalbygget på Gardermoen som et godt eksempel på banebrytende bruk av trekonstruksjoner.

Felling av bjørnebinne i Lierne:

## Høy terskel for bruk av nødvergeparagrafen

### kommentar

Viltlovens bestemmelse om nødverge ble endret i 1993. Bakgrunn for endringen var at lovens ordlyd tidligere var uklar. Den ga rett til å felle vilt ved fare for angrep, og begrepet "fare" ga rom for en meget vid fortolkning.

Bestemmelsen slik den nå lyder, må forstås slik at den tillater felling bare mens rovdyr et jager eller dreper.

Etter Naturvernforbundets mening må terskelen for nødvergefelling være høy. Det er ikke i seg sjøl grunnlag for felling at bjørn er kommet innfor en innhegning.

Hendelsesforløpet ved fellin-

gen nå er uklart, men vi regner med at den videre politietterforskning vil avklare dette.

### TRAGISK BINNEFELLING

Det er skutt ei binne med tre unger. Det antas at ungene er fjorårsunger og at de derfor vil klare seg uten bjørnemor.

Men uansett er det tragisk at ei binne med unger er skutt innenfor kjerneområdet.

De betingede fellingsutlatsene for bjørn som Lierne kommune har fått inkluderer ikke binner med unger. Eventuelle søknader må avgjøres av Direktoratet for naturforvaltning.

Terskelen for å felle binne med unger er derfor svært høy, og det må også gjelde for nødverge. Ellers risikerer man at det

blir meget vanskelig å oppfylle målet som er satt opp for reproduserende binner innen kjerneområdet.

De som skjøt binna nå, måtte være klar over at den var sammen med unger.

### KONSEKVENSER FOR GITTE BETINGEDE FELLINGSTILLATELSER

Direktoratet for naturforvaltning har i et brev om betingede fellingstillatelser på jerv, bjørn og ulv i 2003/2004 angitt at eventuelle gjenstående fellingsutlatselser i det enkelte område (i dette tilfelle Lierne) kan bli inndratt dersom det felles binne.

Vi forutsetter at det som nå har skjedd, innebærer at DN inndrar de betingede fellingstil-

latelsene som Lierne kommune har fått.

### ALVORLIG SAK

Naturvernforbundet ser meget alvorlig på den fellingen som nå er skjedd.

Den er sammen med andre binnefellingene de siste årene et trist tilbakeslag for arbeidet med å oppfylle målsettingen om minimum seks reproduserende binner i kjerneområdet innen 2010.

Det er siden 2000 felt fire bjørner i Lierne, derav tre binner.

PER FLATBERG,  
fylkesleder i Naturvernforbundet  
i Nord-Trøndelag

# Ingen tror på politikere som snakker om rovdyr

Bare én prosent av befolkningen stoler fullt og fast på stortingspolitikere i rovdyrspørsmål. Forskerne får størst tillit.

JENS P. TOLDNÆS  
Natur & miljø Bulletin

Tillit er et sentralt begrep i alt informasjonsarbeid, og den norske rovdyrdebatten er definitivt ikke noe unntak. Det er imidlertid store sprik når det gjelder hvem vi nordmenn fester lit til i rovdyrspørsmål.

Halvparten av den norske befolkningen stoler helt på forskerne i rovdyrdebatten, viser en ny undersøkelse foretatt av Norsk institutt for naturforskning (NINA). Rapporten "Informasjonstiltak om store rovdyr i Norge" viser imidlertid at tilliten varierer sterkt fra by til bygd. I byene stoler over 60 prosent på forskerne, men i spredtbygde strøk er andelen bare om lag 30 prosent.

### POLITIKERE UTEN TILLIT

Mennesker man kjenner godt, samt erfarne jegere, har en del tillit i befolkningen, men da særlig i spredtbygde strøk. Svært få



UTEN TILLIT: Bare en prosent stoler på stortingspolitiker Jan Tore Sanner.

nordmenn, uansett hvor de bor, stoler imidlertid helt på politikere og media i rovdyrdebatten. Eksempelvis er det bare en prosent som sier at de stoler på stortingspolitikere.

Ifølge NINA er de aller fleste nordmenn enige i at ulv og bjørn skal få leve her i landet,



MED TILLIT: Ulveforsker Petter Wabakken har tillit i 60 prosent av befolkningen. (foto Kristian Jahre)

bare vi slipper å ha dem nært innpå oss.

NINAs rapport konkluderer med at myndighetene bør utarbeide en omfattende informasjonsplan omkring det å leve med rovdyr. Planen bør ta hen-

syn til alle partene i rovdyrkonflikten. Målet bør være å formidle kunnskap om de store rovdynene, og foreslå tiltak som kan lindre konflikter, skader og frykt i de områdene som er berørt.

## Tillit varierer

Graden av tillit avhenger av forskjellige faktorer. Slik spiller utdanning og alder inn i vårt forhold til kilder i rovdyrdebatten:

### ELDRE STOLER LITE PÅ:

- Aviser
- TV
- Forskere
- Miljøvernere
- Offentlig forvaltning

### ELDRE STOLER MER PÅ:

- Jegere
- Sauebønder
- Folk de kjenner godt
- Lokalpolitikere

### MED ØKT UTDANNELSE ØKER TILLITEN TIL:

- Rovdyrforskere
- Stortingspolitikere
- Offentlig ansatte

### MED ØKT UTDANNELSE MINSKER TILLITEN TIL:

- Aviser
- TV
- Jegere
- Sauebønder
- Lokalbefolkning
- Lokalpolitikere
- Folk vi kjenner godt

Kilde: NINA

## Slik fester vi tillit

|                                       | Stoler ikke på | Stoler litt på | Stoler helt på |
|---------------------------------------|----------------|----------------|----------------|
| Aviser og TV                          | 27             | 63             | 4              |
| Rovdyrforskere                        | 9              | 38             | 49             |
| Erfarne jegere                        | 7              | 53             | 35             |
| Repr. for Våre Rovdyr                 | 21             | 46             | 18             |
| Ansatte i Direktoratet for naturforv. | 13             | 51             | 28             |
| Sauebønder                            | 36             | 40             | 19             |
| Folk som bor der rovdyr finnes        | 10             | 52             | 32             |
| Lokalpolitikere i rovdyrrområder      | 35             | 48             | 7              |
| Folk du kjenner godt                  | 6              | 44             | 40             |
| Stortingspolitikere                   | 59             | 29             | 1              |

(Prosentvis av befolkningen. Vet ikke-gruppen er utelatt her. Kilde: NINA)



# – Norge kan bli gode på Hydrogen

Et nasjonalt hydrogenutvalg skal hjelpe til med å slippe hydrogen til som energibærer. Med fossilt utgangspunkt.

JORUNN GRAN  
Natur & miljø Bulletin

Utvalget som Regjeringen nå har opprettet, blir en paraply i forhold til det tidligere opprettede samferdselsutvalget og et nytt utvalg for såkalt stasjonært hydrogen.

Opprettelsen av hydrogenutvalget er ifølge en pressemelding fra samferdselsstatsråd Torild Skogsholm og energistatsråd Einar Steensnæs en oppfølging av Stortingets behandling av Gassmeldingen.

– Norge har solid erfaring i produksjon av hydrogen, både på basis av fornybar energi og fossile råstoffer, og har etablert industri innenfor ulike hydrogenområder, sier Skogsholm og Steensnæs. Statsrådene viser spesielt til Norges store gassressurser som "en naturlig kilde for storskala hydrogenproduksjon".



Samferdselsstatsråd Torild Skogsholm (lille bilde) mener Norge har solid erfaring i produksjon av hydrogen og har gode forutsetninger til å bli gode på å utnytte den fornybare energikilden. Her en trykktank for lagring av hydrogen. (Foto: Bjørnar Kruse)

## Miljøansvar støtter hydrogenprosjekt

Stiftelsen Miljøansvar har fordelt penger til fem miljøprosjekter. Null-utslippsstiftelsen ZERO fikk det største tilskuddet fra årets pott.

JORUNN GRAN  
Natur & miljø Bulletin

Stiftelsen ZERO har fått 30 000 kroner til prosjektet "Hydrogen på vei". Målet med prosjektet er å realisere verdens største flåte av hydrogenkjøretøy i Grenland i 2006 gjennom billige løsninger for drivstoff og kjøretøy.

Rolf Sætrum har fått 15 000 kroner til videreutvikling av en ny metode for kompostering av matavfall. Metoden basert på en ide fra Australia: Man kaster matavfallet i spesielle binger, gjerne inne, som inneholder flere tusen metemark som omdanner det til kompost så raskt at det ikke oppstår lukt.

### SKOLEELEVER SKAL FORSKE PÅ ENERGIBRUK

Skoleelever på femte klassetrinn ved Olderborg skole har fått 10 000 kroner til elevenes energibrukprosjekt. 68 elever og fem lærere skal besøke lokale kraftleverandører, sjekke skolens energiforbruk og foreslå tiltak for å redusere energiforbruket.

### INSPIRASJONSHUS FOR BÆREKRAFT

Rådet for berekraftig utvikling i Stord har fått 10 000 kroner til prosjektet "Leirvikhuset - inspirasjonshus for berekraftig livsstil". Rådet vil gjenreise det gamle Leirvik-huset i en park i sentrum av byen og bruke det

til inspirasjonshus for bærekraftig livsstil.

### LEIR I ÅTTE ÅR

Elsfjord Oppvekstsenter har fått 10 000 kroner til "Fjordprosjektet" som innebærer undervisning fra lokalmiljøer i fjordarmene. Tilsammen 50 skole- og barnehagebarn vil slå leir og arbeide med natur- og miljøfag fra et nytt leiområde hver vår i åtte år.

### HOLDNINGSENDRING

Stiftelsen Miljøansvar ønsker å arbeide for holdningsendring og for økt forståelse for miljøspørsmål, og de vil bidra til nytenkning og bærekraftige løsninger.

NYTT  
OM  
KLIMA

## EU to skritt videre

Handel med utslippskvoter blir en realitet i EU innen januar 2005. Unionen er også klar til å ta i bruk Kyotomekanismene.

EUs ministerråd er enige om en lov om handel med utslippskvoter. Dermed vil CO<sub>2</sub> om 18 måneder få markedsverdi i unionen. EUs miljøkommissjonær Margot Wallström betegner nå EU som verdensledende i innføring av kvotehandel, og mener ifølge Environment News Service at kvotehandelen vil gjøre det mulig for unionen å nå målene sine etter Kyotoprotokollen.

Samtidig som ministerrådet sa ja til loven om kvotehandel, kom

EU-kommisjonens forslag til et nytt direktiv som vil gjøre det mulig for europeiske selskaper å gjennomføre prosjekter som reduserer utslipp i andre land. Deretter kan selskapene få kreditt innenfor EUs kvotehandelsystem for utslipp av klimaødeleggende gasser. Dermed kan europeiske selskaper bidra til utslippsreduksjoner på en kostnadseffektiv måte.

Overføring av avansert, miljøfremmende teknologi til andre land

i bytte mot utslippskvoter hjemme, vil få betegnelsen Joint Implementation (JI) eller Clean Development Mechanism (CDM). CDM er betegnelsen på prosjekter som gjennomføres i land som ikke har forpliktelse om utslippsreduksjoner etter Kyotoprotokollen. Joint Implementation-prosjekter begrenser utslipp av klimaødeleggende gasser i land som har forpliktelser etter Kyotoprotokollen.

## Vil ha miljøvennlige flyavgifter

De britiske luftfartsmyndighetene vil ha slutt på at flyavgiftene havner i statskassa uten øremerking.

British Airport Authority (BAA) ønsker å forandre beskatning av lufttrafikken for å redusere miljøpåvirkningen fra flytrafikk. Flyselskapene sier seg enige i at pengene som kreves inn i form av avgifter på flytrafikk burde brukes mer målrettet.

BAAAs ønske om nye avgifter eller skatter kommer etter at regjeringen tidligere i år publiserte en rapport som konkluderte med at luftfartsnæringen skulle betale alle kostnader forbundet med aktiviteten sin - inkludert miljøkostnader.

BAA mener at det å bytte ut den nåværende passasjeravgiften (APD) med målrettede virkemidler, vil være den beste måten å hjelpe miljøet på. Passasjeravgiften bringer i dag inn 800 millioner pund hvert år, men denne avgiften stimulerer ifølge BAA ikke til verken å redusere utslipp eller støy.

Nå vil luftfartsmyndighetene ha det de kaller smarte virkemidler. Internasjonal handel med utslippskvoter, en internasjonal sertifiseringsordning og bøter for flyselskaper som overskrider støygren-

sene er blant de foreslåtte virkemidlene.

Flyselskapet British Airways har ifølge nyhetstjenesten Edie.net uttalt at de er enige i BAAAs forslag, selv om selskapet ikke kommer til å støtte økte avgifter.

## – Klimadirektiv gir arbeidsledighet

Den irske arbeidsgiverorganisasjonen IBEC advarer om at EUs forslag til direktiv for kvotehandel vil føre til at flere mister jobben i Irland.

Førti større irske selskaper vil ifølge IBEC bli påvirket av EU-direktivet om handel med utslippskvoter, ifølge en rapport utarbeidet av det internasjonale konsultentselskapet Indecon. Rapporten konkluderer med at økte kostnader i forbindelse

med kvotehandelen vil minske konkurranseevnen til irske selskaper, og at hele den irske økonomien vil bli påvirket av dette gjennom for eksempel økte strømpriser.

IBEC påpeker at den omfattende klimalovgivningingen kan hemme Irlands økonomiske framskritt, og at den irske regjeringen må vedta løsninger som beskytter både arbeidsplasser og miljø, skriver nyhetstjenesten Business World.

### Lokale klimatiltak i USA

Ti delstater nordøst i USA vil gå sammen om en regional strategi for å redusere CO<sub>2</sub>-utslipp fra kraftverk. Guvernør George E. Pataki i delstaten New York har tatt initiativ til samarbeidet, og statene ønsker blant annet et system for handel med utslippskvoter.

– Debatten i Nordøsten handler ikke lenger om klimavitenenskap, men om hvordan vi på best mulig måte kan bruke eksisterende teknologier for å redusere utslipp og samtidig sørge for lavere energikostnader, sier Ashok Gupta i luft og energiprogrammet til Rådet for bevaring av naturressurser (NRDC) ifølge en pressemelding fra staten New York.



## kalenderen

### 28. - 30. AUGUST

Internasjonal nasjonalpark- og miljøvernkonferanse  
Sted: Loen, Stryn  
www.europarc2003.no

### 6. - 10. OKTOBER

Internasjonal miljøjournalistkonferanse  
Sted: St. Petersburg, Russland  
Arr: International Federation of Environmental Journalists  
www.ifej.org

### 17. - 18. NOVEMBER

Biobrensel dagene  
Sted: Grand Hotel Terminus, Bergen  
Arr: Norsk Bioenergiforening  
Tlf: 23 36 58 70  
www.nobio.no



## redaksjon

### REDAKTØR:

Jorunn Gran | Tlf. 22 40 24 25

### REDAKSJON:

Jens Petter Toldnes | Tlf. 22 40 24 23  
Tone Mikalsen | Tlf. 22 40 24 24

ADRESSE: Pb 342 Sentrum, 0101 Oslo  
Tlf. 22 40 24 00 | faks 22 40 24 10  
Mail: redaksjonen@naturvern.no

ABONNEMENT: 280 pr. år (privat) 600 pr. år  
(bedrifter) ANNONSER: HS Partner,  
tlf. 62 94 64 00, faks 62 94 64 05

UTGIVER: Norges Naturvernforbund  
www.naturvern.no  
TRYKK: Gan Grafisk as  
NESTE UTGAVE: 22. august

# Dett Var Dett?

"This DVD will self-destruct." Omtrent noe slikt vil det stå på framtidens utleiefilm.

JORUNN GRAN  
Natur & miljø Bulletin

Engangs-dvden har vært varslet en god stund, og i disse dager blir framtidsdrømmen til virkelighet for filmselskapet Buena Vista. Men selv om det nye formatet blir prøvd ut blant alminnelige forbrukere i USA denne måneden, er det vel ingen som riktig tror på at ferdigspilte dvd-plater løser seg selv som avfallsproblem. Og ingen har vel egentlig ennå prøvd å håndtere et søppelberg av dvd-plater utgått på dato. Men det må være tillatt å spørre seg om 2000-tallet er det årtuset da vi skal sende nye engangsprodukter på markedet. Til og med på utleie-markedet.

### VARER 48 TIMER

Det nye filmformatet har fått navnet EZ-D, og platene kan spilles i 48 timer før luftangrep ødelegger overflaten på disken. Deretter kan ikke dvden spilles lenger, og den går rett i søpla.

Det saliggjørende ved engangs-dvden skal ifølge bladet The Economist være at du slipper å irritere deg over at noen andre har brukt filmen før deg - og kanskje laget riper eller hakk. I tillegg slipper du å gå



BRUK OG KAST: Verden lærer for tiden å resirkulere nesten alt. Samtidig benytter filmbransjen muligheten til å lage en helt ny type søppel.

lengre enn til din egen søppelbøtte når du har sett filmen så mange ganger du klarte innenfor holdbarhetstiden.

### IKKE TIL NORGE ENNÅ

Men behøver vi nordmenn egentlig å irritere oss over at et nytt engangsprodukt skal prøvelanseres?

– Foreløpig ikke, sier Buena

Vistas salgssjef Gustav Wedel Jarlsberg til fagtidsskriftet Release.

Skal du imidlertid tilbringe tid i sofaen Over There de nærmeste ukene, kan du glede deg over filmene The Hot Chick, Signs og The Recruit før du vralter bort til søppelbøtta og blir med på å skape nye utfordring for plastresirkuleringen.

*"NSB er ute å kjøre, men svaret fra politikerne er konkurranse. Spørsmålet er hvem de skal konkurrere om."*

HALVARD C. HANSEN, KOMMENTAR I DAGBLADET